

[Automatisk tekstet av Autotekst med NB Whisper. Kan inneholde feil.]

Hvor langt er det greit å gå i jakten på forskningsdeltakere?

Kan vi presse folk?

Kan vi lokke dem til å delta?

Dette er ugreit.

Det er mange spørsmål det kan være interessant å få svar på.

Men når spørsmålene involverer mennesker, trenger vi noen å forske på.

Vi må ha forskningsdeltakere.

Denne episoden av Ugreit handler om rekruttering.

Med oss i studio har vi Adrian Lorentsson, som er leder i Mental Helse Ungdom.

Han har vært med i flere forskningsprosjekter, også som deltaker, og har

hjulpet til med å rekruttere andre til å være med i forskning.

Men før vi snakker med Adrian - her er historien om hvorfor vi spiser

lørdagsgodteri.

En historie om da forskere, på oppdrag fra den svenske riksdagen, tvangsforet

pleietrengende mennesker med karameller for å få tennene deres til å råtne.

Tannhelsen i de nordiske landene var elendig på starten av 1900-tallet.

Av de som fortsatt hadde tenner, hadde nesten alle hull.

Behandling fantes knapt, og det å trekke tennene var ofte det eneste man kunne

gjøre.

Gebiss var en vanlig konfirmasjonsgave.

Men nøyaktig hva som forårsaka dårlig tannhelse, og hvorfor folk i det hele

tatt fikk hull i tennene, var det ingen som visste sikkert.

Flere undersøkelser hadde antyda at dårlig kosthold og vitaminmangel kunne være

en mulig forklaring, samtidig som det var en del som tyda på at det var sukker

og godteri som var problemet.

Riksdagen, den svenske nasjonalforsamlingen, bestemte seg for å ta tak, og med

økonomisk støtte fra sukkerindustrien fikk en gruppe forskere i oppdrag å

gjennomføre en studie for å finne ut hva som forårsaket hull i tennene, og

dermed hvordan det kunne forebygges.

Det ble planlagt et storstilt eksperiment, og den ansvarlige statistikeren

ville ha med minst 1000 forsøkspersoner, slik at man kunne trekke robuste,

vitenskapelige konklusjoner.

Men det å skaffe 1000 forsøkspersoner er ikke bare bare.

Utenfor Lund sør i Sverige lå Vipeholm mentalsykehus i idylliske

naturomgivelser.

Det var opprinnelig bygga som en militærleir, men hadde blitt omgjort til et

hjem for mennesker med alvorlige intellektuelle og utviklingsmessige

funksjonshemninger.

Her fantes omtrent tusen pasienter som skulle være der i lang, lang tid, og all

mat og drikke ble laga og servert på institusjonen, som gjorde at man hadde

full kontroll over alt alle putta i seg.

Det var perfekt.

Det var som et kjempelaboratorium.

Da første del av prosjektet starta i 1945, var formålet å forbedre deltakernes

tannhelse og studere viktigheten av kosthold og mangelsykdommer.

Ved hjelp av en spesialutvikla grunndiett som inneholdt alle viktige

næringsstoffer, samt ekstra tilskudd av vitaminer og mineraler, viste denne

første delstudien at et sunt kosthold bidro til god tannhelse.

Men det er den andre delen av forskningsprosjektet som har skrevet

Vipeholm-studien inn i historiebøkene.

Her var ikke poenget å hjelpe deltakerne, tvert imot.

Dette var et eksperiment som helt bevisst skulle framprovosere hull i tennene

på jakt etter årsakssammenhenger.

Av Vipeholms tusen pasienter ble 630 inkludert som forsøkspersoner og delt inn i fire grupper.

En kontrollgruppe, to grupper som fikk den sunne, grunndietten pluss ekstra sukker, samt en fjerde gruppe som skulle teste effekten av ekstremt mye sukker. De fikk ulike søtsaker utenom måltidene og en spesiell seig toffee-karamell forma som så store kuler at de var umulige å svelge, og måtte tygges og tygges lenge sånn at de skulle sitte fast på tennene så lenge som mulig.

Det var ikke mange aktiviteter for beboerne på Vipeholm mentalsykehus, det var store haller de bare løp rundt i. Ble de for vanskelige å ha med å gjøre, ble de bada i kaldt vann.

Noen av de lå i senga hele dagen.

Så utdelingen av toffee-kulene var noe beboerne så fram til.

For forskerne var det bare å ta tiden til hjelp.

Da studien ble avslutta to år senere, i 1949, slo resultatene tydelig fast at sukker fører til hull i tennene.

Ekstra ille var det hvis man spiste sukker mange ganger om dagen.

Hos de som hadde fått karameller som klistra seg til tennene, ble tennene helt ødelagt, til voldsomme smerter hos forskningsdeltakerne.

Resultatene av studien var et stort skritt framover for folkehelsen.

Sukkerindustrien derimot, som hadde bidratt med både finansiering og forsyninger, var ikke like fornøyde, og bidro til at kunnskapen om at sukker fører til hull i tennene ble holdt tilbake i fire år.

Studien hadde òg vist at noe av det aller mest skadelige var det å småspise godteri.

De svenske myndighetene tok kunnskapen til etterretning, og i 1957 gikk de ut med en anbefaling om å redusere godtespisingen og helst bare spise alt man ville én dag i uka, og ingenting resten av uka.

Begrepet lørdagsgodis ble født.

Vipeholm-studien har vært viktig for tannhelsen verden over, men det at svenske forskere på oppdrag fra den svenske nasjonalforsamlingen smurte inn tennene til hundrevis av forsvarsløse og umyndiggjorte mennesker med karamell for å se om de fikk hull i tennene, har blitt sterkt kritisert.

På 1940-tallet, da Vipeholm-studien ble gjennomført, ble beboerne sett på som annenrangs mennesker, de ble omtalt som åndssvake og ikke kvalifisert til å ha noen mening om de skulle delta i forskningsstudien eller ikke.

Det var først på 1990-tallet at de etiske sidene ved Vipeholm-studien ble gjennomgått, og den svenske Handikapombudsmannen har uttalt at overgrepene på Vipeholm ikke var verdt resultatene.

Hva pasientene sjøl mente om det, og hvordan de sjøl opplevde det hele, er det ingen som vet.

Dem var det aldri noen som tok seg bryet med å snakke med.

Det er ikke all forskning det er like attraktivt å være med på.

Forskningsspørsmålet kan være aldri så viktig og interessant, men når det å finne svaret har personlige kostnader for dem som deltar, må vi være ekstra varsomme.

Å rekruttere folk til å være med på forskning uten at de selv får mene noe om de vil eller ikke, er sjelden greit.

Det er bare rett og rimelig at de får muligheten til å si at nei, dette vil jeg ikke være med på.

Men hvor finner vi i det hele tatt forskningsdeltakere?

Hvordan går vi fram for å få tak i noen?

Mange blir overraska når de oppdager at rekruttering viser seg å bli den største utfordringa.

Og når vi først har funnet noen, hvordan involverer vi dem på en ok måte?
Hvordan spør vi?

Adrian Lorentsson, du er generalsekretær i Mental Helse Ungdom.

Vært med i Mental Helse Ungdom siden 2006.

Klamrer meg fast til ungdomsbegrepet.

Men jeg har jobba hele mitt yrkesaktive liv med spørsmål som knytter seg til barn og unges psykiske helse.

Og så var jeg ute en periode, farta rundt i verden og var kreativ leder i et byrå i Australia, bl.a.

Så har jeg gjort litt andre ting òg.

Men hvis jeg skal si hvem jeg er, så er jeg vel en fyr som har jobba veldig iherdig for at unge menneskers stemmer skal løftes fram, da.

Og særlig de som opplever at livet butter.

De som normalt ikke høres.

Og så liker jeg å komme med noen brannfakler i ny og ne, da.

Og du har hatt en del erfaring med forskning med flere roller?

Ja, jeg har jo starta min karriere i det her på Sagatun Brukerstyrt Senter.

Sagatun var jo et sted der jeg egentlig bygget meg opp etter å ha gått skikkelig på trynet sjøl.

Det å få lov til å løfte fram de erfaringene som jeg hadde gjort meg sjøl, og de erfaringene som jeg etter hvert representerte gjennom Mental Helse Ungdom, Det var veldig fint.

Og så lærte jeg mye fra folk som hadde vært medforskere og involvert i det over lang tid også.

Så jeg står jo på mange måter på kjempers skuldre med viktige personligheter som har vært en del av brukerfeltet vårt i mange år.

Vi skal snakke om rekruttering her i dag.

Hvem rekrutterte deg?

Nei, jeg snubla jo inn.

Da jeg ble med i Mental Helse Ungdom, så var det fordi jeg hadde gått på trynet, og så var det en ungdomskontakt i Hamar som sa.

Kanskje du har nytte av å snakke med de her, ikke fordi at de hadde samtaletilbud, men fordi det var en fin gjeng med erfaringer sjøl.

Og når du da viser det minste interesse for det arbeidet, så blir du slukt med hud og hår.

Så det var gjengen i Mental Helse Hamar og Mental Helse Hedmark som tok meg imot med åpne armer, og som slengte så mange oppgaver som de kunne over på meg. Det samme skjedde på Sagatun Brukerstyrt Senter.

Og det var mer en velsignelse enn noe annet, fordi de antok at jeg kunne.

Antagelsen var ikke motsatt.

Og det er det som jeg opplevde på veldig mange andre områder i møte med helsevesenet.

Var på en måte den motsatte antagelsen om at fordi du har disse utfordringene, så kan du ikke.

Og det ser man jo over hele fjøla, egentlig.

Mennesker med psykiske lidelser, mennesker med andre typer funksjonsnedsettelse blir infantilisert.

Det er nesten så man på en måte begynner å snakke tydeligere til folk.

Jeg er veldig sann i den campen at man skal behandle folk som folk.

Og så får erfaringene de har, kommet i overflaten når de må det.

Men det at man antar så mye om hva mennesker kan og ikke kan, det er et problem, så ...

Jeg ble jo kasta inn i alt mulig rart da jeg endte opp i Mental Helse og Mental Helse Ungdom og på Sagatun Brukerstyrt Senter.

Og antagelsen var hele tiden at jeg kunne.

At jeg hadde noe å komme med.

Og det var veldig verdifullt, for det betydde at jeg kunne klare å sette en fot foran den andre.

Så hvis vi skal tenke for dem som hører på denne poden her, og kanskje skal gi seg i kast med forskning sjøl ... Det du sier nå, er noe som egentlig dem kunne ta med seg også i den settinga, i den rollen.

Det du antar om folk, farger jo ikke bare synet du har på dem.

Men måten du snakker med dem, hvilke valg du tar, hva du tillater at de får gjøre eller ikke gjøre ... Hvis man jobber med forskning, hvis man er forsker eller deltar i et forskningsprosjekt, så har man fryktelig mye makt over hva informanter ... Hva du spør om, hva du tar med folk på, hva du ikke tar med folk på.

Og antagelsene man har, som ofte ikke er bevisste.

For jeg tror jo ikke folk er rasshøl.

Det er jo ikke mitt utgangspunkt.

Jeg har aldri opplevd at et godt samarbeid har begynt med å kalle dem for rasshøl.

Men jeg tror det er en del underliggende, ubevisste mekanismer som gjør at folk tar valg, antar ting om folk.

Og det ...

Det gir seg til kjenne gjennom handlingene dine.

Til og med den kroppslige holdningen du kan ha til folk.

Kroppsspråket ditt og tonefallet ditt og sånne ting.

Så det kan jo være interessant å sjekke inn med seg sjøl.

Hva tenker jeg egentlig at dette mennesket er i stand til?

Hva tenker jeg at dette mennesket tåler?

Og antar jeg at dette mennesket tåler mindre enn det det egentlig kan, da?

Fordi mennesker med psykiske lidelser og mennesker med andre funksjonsnedsettelse, vi er ikke laga av glass.

Det går bra, liksom.

Nå tar du til orde for at vi skal tørre litt mer, da?

Ja, definitivt.

Tørre mer og snakke mer åpent og ærlig om hvilke skranker man etablerer for deltakelse i forskning, også i samfunnslivet for øvrig, som er basert på fordommer og stigma, snarere enn en reell vurdering og en reell mulighet for folk å prøve ut noen ting som de kanskje ikke har gjort før.

Og så er jo dette stigmaet som fortsatt preger mennesker med psykiske helseproblemer.

Vi har jo kommet langt i å snakke mer om angst.

Angst og depresjon.

Men det er fortsatt en lang vei å gå, både der, men særlig også for mennesker med mer alvorlige psykiske lidelser.

Og det stigmaet som rår, både i samfunnet også blant helsepersonell, og blant mennesker med psykiske lidelser sjøl, det kan føre til at vi går glipp av viktige stemmer og viktig informasjon, da.

Den maktubalansen, asymmetrien, som er der ... Ligger det ikke av og til et element av tvang eller ufrivillighet, selv om det er informert samtykke når du skal delta i forskning?

Hvordan klarer vi å rekruttere noen og sørge for at de virkelig vet hva de blir med på, og virkelig vil det?

Det er jo også noe av utfordringen.

For dette stigmaet påvirker alle.

Og dette er vår store utfordring i Mental Helse Ungdom.

Hvordan får du folk til å heve stemmen som ikke tror at deres erfaringer eller stemme er noen ting verdt?

Så dette er ikke noe som er løst over natta, eller med et kulepunkt som du kan skrive ned etter å ha hørt denne poden.

Men det er et arbeid som må være systematisk over tid, og man må jobbe med å nå ut til mennesker og på en troverdig måte invitere folk inn og si at ...

De erfaringene du har, er faktisk noen ting verdt, og vi vil gjerne lytte til dem.

På dine premisser.

Og da må jo folk få nok informasjon til at de kan ta et informert samtykke.

Noe av det sitter jo liksom i hva er det vi tenker at folk forstår?

Og det er jo også krevende, fordi da må man jo gjøre en reell vurdering av ...

Tror man at vedkommende forstår det vi snakker om?

Men hvis man i tillegg er påvirket av at mennesker med psykiske lidelser kanskje ikke er så smarte, for å sette det litt på spissen, så vil man ende opp med å anta at ting ikke vil gå.

Før man i det hele tatt har begynt.

Så man ekskluderer dem egentlig fra å delta, og mister stemmen deres?

Det er det som er bekymringa di her.

For Mental Helse Ungdoms del, når vi rekrutterer brukerrepresentanter, så må vi jo hele tiden jobbe iherdig med å få inn folk.

Hvordan gjør dere det?

På flere områder vi ...

Rekrutterer folk direkte inn i en database vi har som vi kaller

Erfaringsgruppa.

Og det er mye på nett i forbindelse med ulike kampanjer vi har hatt, eller gått ut til medlemsmassen vår og spurt om konkrete erfaringer knytta til konkrete ting.

Og så er det mye gjennom lokallagene våre.

Og for vår del så er en utrolig viktig del av arbeidet vi gjør, er sosiale arenaer.

Du kjenner godt igjen den utfordringa, eller arbeidet med å rekruttere?

Det er jo mye av nåløyet med å komme i havn med forskningsprosjekter også.

Det er jo flaskehalsen som mange opplever.

Og så nevnte du det med nettet.

Rekruttering gjennom sosiale medier.

Er det noen potensiell risiko der? Er det noe man må tenke over?

Ja, det er alltid risiko knytta til det.

Og da må man først ha et klart bilde av hvem det er man er ute etter.

Men når du rekrutterer utelukkende gjennom sosiale medier, så ...

Så er det en høyere terskel for å melde seg.

Vi rekrutterer jo både gjennom sosiale medier.

Så vi gjør jo dette her fortløpende.

Og vi er med i flere forskningsprosjekter og henter inn folk.

Og vi rekrutterer både gjennom sosiale medier, men også i organisasjonen.

Og hvis du har vært i en organisasjon en stund og har et nettverk, så er det på en måte mer en slags glidende overgang.

Men når du rekrutterer i sosiale medier, må man ta høyde for at det ikke nødvendigvis er de du er ute etter, som vil ha nok mot til å melde seg.

Og da kan man uforvarende selekttere på et segment som ikke representerer bredden i de som får den behandlingen, f.eks.

Det er litt som at ...

Jeg har kritisert kommuner for å bruke representanter fra Ungdomsrådet som brukerrepresentanter i tjenester for unge med psykiske helseproblemer.

Det er de spesielt interesserte og engasjerte som sitter i Ungdomsrådet?
Det er de som har 5,6 i snitt, som sitter i Ungdomsrådet.
Jeg tror jeg stakk meg ut i det ungdomsrådet jeg satt i, i Hamar kommune.
Men jeg var allikevel usedvanlig verbal, da.
Du finner jo hele spekteret av mennesker i den befolkningen.
Og det er det som er min store bekymring, er at vi ikke ... Vi klarer ikke i tilstrekkelig grad å rekruttere mennesker med erfaringer som også har utfordringer knytta til hvor sterke de er når det kommer til f.eks. evner, eller formulere seg selv, eller hvor verbale de er.
For det er klart at hvis du skal delta i et forskningsprosjekt, så vil du automatisk hente de som kan snakke for seg.
Og alle som har hatt tenåringsbarn, vet at det å holde en samtale med noen som svarer vet ikke på hvert eneste spørsmål, kan være veldig krevende.
Det er en forholdsvis stor gruppe som er underrepresentert.
For vi finner ikke gode måter å rekruttere dem til forskning.
Vi finner ikke gode måter å rekruttere dem til brukerorganisasjoner.
Og det er derfor disse sosiale arenaene som vi forsøker å skape, er så utrolig viktige.
Fordi vi som er flinkest, brukerrepresentantene våre rundt omkring våre i lokallagene.
Kan også bruke disse treffstedene til å snakke med alle.
Og skape disse trygge arenaene hvor folk som kanskje ikke sier så mye, kan føle seg trygge nok til å si noe om det.
Og føle at det er greit at de tenker at de formulerer seg dårlig.
Men den maktubalansen som er mellom fagpersoner og mennesker med brukererfaring, kommer så veldig på spissen i forskningssammenheng, i brukerrådssammenheng.
Og da må du være ... Du må føle at du har litt spissere albuer.
Du må føle at du har en selvtillit som mange ...
Helt, hvis du skal kalle dem normale mennesker, heller ikke har.
Det er ofte sånn at du får et eget sett med folk som blir brukerrepresentanter.
Og det å klare å hente frem de stemmene som ellers ikke ville ...
Rukket opp hånda ... Det er et arbeid som verken er enkelt, raskt eller billig.
Så samarbeid med brukerorganisasjonene høres ut som er stikkordet for å nå fram til et bredere spekter av deltakere i forskning?
Ja, jeg tror samarbeid med brukerorganisasjoner på generelt grunnlag er utrolig viktig.
Vi jobber jo hardt for å alltid være konstruktive og konkrete i måten vi jobber på.
Og det får vi også uttelling for, for når vi samarbeider med forskere og samarbeider med ... Altså i møter med helsebyråkrater og fagfolk og politikere, så ...
Så opplever vi at vi blir lytta til.
Vi går ikke i angrepsposisjon som det første vi gjør og er veldig opptatt av å finne fram til de gode løsningene og få de gode svarene.
For jeg tror ikke vi kommer noen vei hvis vi ikke prøver å løse disse utfordringene som vi står overfor i fellesskap.
Og det handler jo om å lytte.
Og det går jo begge veier.
Hva med å lytte til de under 16 år da?
Den er jo litt tricky, rett og slett.
Det krever enda noen runder, for da skal du ha samtykke til foresatte eller foreldre.
Så de fleste prosjekter med unge sier jo at vi velger å avgrense til 16 til 19,

20.

Det er en utfordring for oss òg, det.

For du får jo enda et filter, da.

Ikke sant.

Du skal ikke bare gå gjennom de fagfolka som skal rekruttere, og de antagelsene som ligger hos fagfolk om hva folk kan og ikke kan, men du skal gjennom det filteret som er foreldrene også, som også har antagelser om hva barnet kan og ikke kan.

Men det betyr ikke at man ikke skal prøve.

Det betyr ikke at man bør avgrense heller.

Men det gjør jo at prosessen tar lengre tid og blir mer innvikla.

Og det er ofte det som gjør at man avgrenser ting, fordi av hensyn til tid og ressursbruk så klarer man ikke å prioritere det.

Og det er veldig synd når det kommer til å kunne forske på de gruppene som er under 16, da.

Og dette er jo, hva skal vi si, på godt norsk sånn hard to reach populations.

Hvordan skaper man robuste rammer rundt medvirkning og forskning for å ivareta dem, da?

For det er kanskje det man er redd for.

Ja, hvis du skal anta at folk kan, så må du også ta høyde for at ting kan gå til helvete.

For det kan det.

Og da handler det om å sørge for at man har tenkt over hvordan man følger opp folk utenfor selve settingen.

Vår erfaring når det kommer til å sende folk inn i løvens hule, som brukerrepresentanter for første gang, f.eks.

Eller inn i forskningsintervjuet.

Det handler om tilstrekkelig informasjon.

Det handler om at informasjonen ikke er gitt før den er forstått.

Du har sikkert lest disse standard informasjonsskrivene en del ganger, du også?

Som følger med forskningsprosjekter?

Jeg har lest en del skriv, ja.

Og jeg kan ikke si jeg er imponert over klarspråket i dem.

Det er under utfordring i hele samfunnet vårt.

Så jeg kan ikke nødvendigvis kaste forskere under bussen.

Det i seg selv kunne vært en interessant øvelse.

Vi sier jo at brukermedvirkning må være med fra A til Å. Det handler om forskningsdesign, det kan handle om hvordan man rekrutterer.

Hvordan skal du få folk til å være med som brukerrepresentanter?

Det å sørge for at informasjonen er utformet på en forståelig måte, det burde man hatt brukerrepresentanter med for å vurdere.

Men hvis man snakker om rammene rundt, så handler det om god informasjon.

Det skaper trygghet.

Ikke bare om selve forskningsintervjuet, men alle praktiske detaljer.

Det er småting som gjør at folk tar beslutninger om ja eller nei.

Man kan kanskje ha mye å lære fra psykologien som knytter seg til f.eks. hvordan folk tar kjøpsbeslutninger i butikken.

For det er disse bitte små tingene som folk bruker et millisekund og ikke egentlig tenker over, som gjør at de har den ene eller den andre atferden.

Det er de samme type mekanismene som ligger til grunn for hvordan folk forholder seg til en forespørsel om å bli med i et forskningsprosjekt.

Er informasjonen enkel nok?

Er den forståelig?

Er de praktiske rammene forutsigbare?

Hva gjør jeg hvis jeg blir usikker på noe?

Vi ser jo ofte at det å ha en erfaren brukerrepresentant, eller representant for en brukerorganisasjon, som kan ha kommunikasjon eller snakke direkte, bidrar til høyere tillit.

Fordi de opplever at de kan snakke med noen som på en eller annen måte har en personlig erfaring som gjør at de forstår kanskje mer av hva man står i da. Det er jo nettopp fordi det er en annen type tillit mellom mennesker som har lignende erfaringer.

Så det å skape rammer rundt der mennesker med erfaringer er med som medforskere, og ikke bare informanter.

At man er med og designer hele opplegget, at man er med på å styre hele opplegget.

At man er med på å tolke resultatene.

De tingene der vil ha ganske grunnleggende påvirkninger på et sånt prosjekt. Og vil kunne styrke prosjektet.

Vil kunne styrke hvordan man får responser fra informanter osv.

Et annet moment for å få folk til å være med, det er jo om de skal motta noe slags kompensasjon, eller er det en gulrot, eller hva er det for noe?

Hva tenker du om det?

Der er Mental Helse Ungdom kategoriske, og det er jeg òg.

Erfaringskompetanse skal godtgjøres på samme måte som fagkompetanse.

Og når du da deltar som informant i et forskningsprosjekt ... Der er det jo ikke så sterk kultur i Norge for å honorere det på noe vis.

Nei, og der er jo hovedpoenget likebehandling.

Så det er ikke nødvendigvis gitt at man ville betalt alle informanter et forskningsprosjekt.

Men da må man jo se på praksisen for øvrig.

Hadde man gjort det her i et annet forskningsprosjekt med andre typer informanter ...

Jeg tror kanskje særlig viktig er det hvis man har med medforskere.

Hvis man har med folk som deltar i en studie som ikke er informanter.

Da er det helt åpenbart for meg at de skal honoreres på samme måte som alle andre, i det prosjektet.

Og så er jo ... Vi lever i en verden hvor penger ikke er ubegrensa.

Og hvis man ikke kommer utenom det, så er jo det virkeligheten.

Men informanter bør jo da kompenseres for den tida de bruker på det, i den grad det er mulig innenfor de økonomiske rammene.

Har du noen sånne råd du har lyst til å komme med til unge masterstudenter eller andre som skal ta fatt på forskning?

Ikke vær redd.

Eller det vil si, du kan være redd.

Men gjør ... gjør den ubehagelige tingen.

Tål å stå i ubehag.

Min erfaring er at det er en viktig egenskap å ha i livet generelt.

Gjør den ubehagelige tingen.

Gjør det rette, ikke det lette.

Fordi du får så mye, mye mer igjen når man tåler å stå i det ubehaget.

Når vi skal rekruttere folk til å være med i et forskningsprosjekt, som forskningsdeltakere, er det viktig at de har et reelt valg.

Rekruttering høres gjerne ikke så vanskelig ut.

Et kulepunkt på framdriftsplanen i prosjektet.

Men det skal gjøres.

Og vi bør tenke oss om før vi setter i gang, sånn at vi gjør det på en skikkelig måte.

Her er Linda Estman, som er professor og ekspert på forskningsetikk. Rekruttering handler om hvordan forskere byr inn mennesker til å delta i et forskningsprosjekt.

Det er altså ikke bare et spørsmål om å finne deltakere.

Det handler også om hvordan man formulerer innbydelsen, i hvilken situasjon den gis, og hvilke vilkår som følger med.

Historien har vist at rekruttering kan misbrukes.

De erfaringene har vært viktige for å utvikle dagens forskningsetiske retningslinjer, der det tydelig sies at rekruttering skal bygge på åpenhet, frivillighet og respekt for menneskers selvbestemmelse.

I praksis kan rekruttering være problematisk.

Mennesker kan være skeptiske til forskning, redde for konsekvenser, savne tid eller befinne seg i en livssituasjon der deltakende føles belastende.

At et prosjekt er viktig eller samfunnsnyttig, gir ikke forskeren rett til å presse mennesker til å delta.

Det er for eksempel ikke akseptabelt å mase, å anvende sin profesjonelle makt for å påvirke beslutningen, eller å framstille deltakende som noe som man forventes å gjøre som det rette.

Å tilby penger eller annen kompensasjon er ikke uetisk i seg selv.

Men om kompensasjonen er så høy at den påvirker menneskers frie valg, særskilt i sårbare eller økonomisk pressede situasjoner, da blir det problematisk.

Det avgjørende spørsmålet er derfor: Har deltakerne virkelig et fritt valg når hen gir sitt samtykke?

Det å rekruttere forskningsdeltakere er en viktig del av et forskningsprosjekt. Noen ganger er det enkelt å rekruttere deltakere, andre ganger kan det være vanskelig.

Faktisk, av og til kan det i det hele tatt å få tilgang på det du vil studere, være utfordrende.

For å rekruttere må vi jo først komme i kontakt med potensielle deltakere.

Hva om det eller de du vil forske på, ikke vil bli forsket på?

Hva gjør du da?

Hvordan får du tilgang til deltakere hvis du vil forske på terrorisme?

Hvordan får du tilgang til de kule folkene hvis du vil forske på kulhet, men kanskje ikke er så innmari kul sjøl?

Hva gjør du da?

Og selv om du har fått samtykke, betyr ikke det nødvendigvis at deltakerne stoler på deg og deler de erfaringene som virkelig betyr noe.

I neste episode av Ugreit skal vi snakke om innpass.

Om det å få tilgang til det du har lyst til å studere.

Mitt navn er Stig Bjønness.

Resten av Ugreit består av Petter Viksveen, Linda Estman, Camilla Jensen og Jo Røislien.

Mens de historiske anekdotene er lest av Katrine Jünger Ims.

Ugreit er klippet av Jo Røislien, og produsert av NettOp for Universitetet i Stavanger.